

Hoe wordt kwaliteit van toezicht gewaarborgd?

Henk Korvinus is inspecteur-generaal van de Inspectie Justitie en Veiligheid en was in die hoedanigheid aanwezig bij de lancering van de bundel 'Lijdelijk toezien? Onafhankelijk toezicht in de democratische rechtsstaat'.

Geachte aanwezigen en al degenen, die digitaal mogen meegenieten,

Mijn invalshoek voor de bijeenkomst van vanmiddag is “kwaliteit”. U zult mij niet horen spreken over Onder Toezicht Staande of Gestelde organisaties, omdat voor mij als oud kinderrechter een OTS betekent dat het kind zodanig probleemgedrag vertoont of zozeer in zijn of haar ontwikkeling wordt bedreigd dat een jeugdbeschermingsmaatregel nodig is. Ik beschouw de organisaties, bedrijven en instellingen waarop wij toezicht uitoefenen als volwassenen, die aanspreekbaar zijn op hetgeen zij doen of nalaten. Ik geef u wat reflecties bij het boekje dat vandaag formeel het daglicht ervaart.

- Een wettelijke borging van de onafhankelijkheid van een toezichthouder kan niet zonder enerzijds het afleggen van verantwoording en anderzijds ‘toetsbare’ kwaliteit. Als de toezichthouder zo veel professionele autonomie toegekend krijgt, wie let er dan op of het toezicht aan de maat is en dat de juiste keuzes zijn gemaakt ten aanzien van hetgeen onderzocht wordt?

- Als ik met een kritische blik kijk naar de inhoud van deze uitgave van het Montesquieu Instituut, dan valt mij op dat weinig aandacht is besteed aan de kwaliteit van de producten die de toezichthouders leveren; ook valt mij op dat er weliswaar twee modellen voor de governance van toezicht worden besproken: het ZBO-model en dat van een Inspectie als onderdeel van een ministerie, maar dat een deugdelijke vergelijking van de plussen en minnen die aan beide modaliteiten verbonden zijn, is uitgebleven. U begrijpt dat ik daar niet lijdelijk op toezie...

- Gaarne vraag ik uw aandacht voor de kwaliteit van het toezicht. Welke keuzes maakt de toezichthouder jaarlijks om relevante onderzoeken te verrichten, hoe kiest zij de plekken en onderwerpen waarop gehandhaafd wordt? Vrijwel elke toezichthouder is gedwongen selectief te zijn. Zij moet op zoveel organisaties, instellingen, onderwerpen en gebeurtenissen toezicht houden, dat dit jaarlijks, maandelijks of soms ook dagelijks keuzes vergt. Hoe transparant is een toezichthouder hierover? Welke criteria hanteert zij hierbij? Aan wie legt zij hierover verantwoording af? Bestaat er een maatstaf waaraan de kwaliteit van deze keuzes te meten valt?

- Ook na de gemaakte keuzes komt de kwaliteitsvraag ten aanzien van de wijze waarop onderzoek wordt verricht en ten aanzien van de handhavinginstrumenten die worden ingezet.

- Binnen de Inspectieraad zijn een aantal inspecties de weg op gegaan om middels een vorm van ‘peer-review’ de kwaliteit van elkaars werk en de gemaakte keuzes tegen het licht te

houden om te bezien of wij tot een vorm van kwaliteitsborging kunnen komen die als leidraad kan werken voor de toetsing van goed inhoud geven aan de deskundigheid, die past bij deugdelijk toezicht. Bij deze voorlopers zijn ook toezichthouders, die in een internationaal netwerk functioneren en gewend zijn aan peer-review in internationaal verband, waarbij internationale maatstaven worden gehanteerd. Op deze wijze leren we van elkaar.

- Wie gaat dan vervolgens ons werk beoordelen? En welke maatstaven worden hiervoor gehanteerd? Aan wie leggen toezichthouders verantwoording af? Tot nu toe vooral aan de minister en het parlement. Maar gezien de bredere maatschappelijke rol van inspecties ligt het voor de hand dat we de kring veel groter maken: ook de samenleving heeft recht op die verantwoording. Dat is niet alleen omdat de belastingbetaler uiteindelijk opdraait voor de kosten, maar ook omdat het werk van de toezichthouders, waaronder ik zowel de rijksinspecties als de markttoezichthouders reken, een maatschappelijk doel dient. Toezichthouders dragen bij aan het vertrouwen dat burgers hebben, in elkaar, in de overheid en in de organisaties die ons toezicht ondervinden.

- Ik reken het tot onze taak om die organisaties scherp te houden op het perspectief van de betrokken burgers bij de uitvoering van hun taken. In onze rapporten nemen we dat burgerperspectief nadrukkelijk mee.

- Een vervolgvraag kan zijn: hoe leggen toezichthouders verantwoording af? In het voorjaar en het begin van de zomer regent het jaarverslagen en jaarberichten van de toezichthouders. Die lijken vooral bedoeld te zijn voor de minister en het parlement. Morgen mag ik aan de Tweede Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid een toelichting geven bij ons jaarbericht tezamen met vertegenwoordigers van de twee grootste uitvoeringsorganisaties, die van ons toezicht mogen genieten. Het meest interessant is: welke signalen heeft de Inspectie gegeven? Wat is er mee gedaan en zo doende wat heeft de toezichthouder bijgedragen aan maatschappelijke resultaten? En wat heeft de burger daarvan gemerkt?

- Ik kom weer terug op kwaliteitsborging. Het is goed dat een toezichthouder zijn eigen kwaliteit toetst. Als een slager het vlees dat hij verkoopt, zelf al niet meer keurt, dan zou ik daar nooit een product kopen. Ik ga dan maar even voorbij aan het gegeven of je überhaupt nog vlees moet willen kopen. Naast de eigen keuring op kwaliteit moet er echter meer zijn. Met het traject, dat wij nu zijn ingeslagen willen we komen tot breed geaccepteerde normen voor goed toezicht en kwaliteitsborging. Wij zijn er pas tevreden mee als de samenleving ervaart dat kwalitatief goed toezicht scherp is in haar blik op zowel de uitvoering (wordt er gedaan, wat er gedaan moet worden en waarmee de burgers zijn gebaat) als op het beleid (worden er regels/beleid gemaakt, dat uitvoerbaar is en dat bijdraagt aan een betere samenleving). Wie kan dan beter onze kwaliteit beoordelen dan u, de burgers van Nederland.

Deze tekst is uitgesproken tijdens de lancering van de bundel 'Lijdelijk toezien? Onafhankelijk toezicht in de democratische rechtsstaat'.